

پوهنتون سلام

پوهنځی شریعات و قانون

برنامه ماستری تفسیر و

حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

جمع و بررسی احادیث صحاح سته و

مسائید در ترک اتباع هوی

(پایان نامه ماستری)

محصل: عبدالباری " عزیزى "

استاد رهنما: دكتور فصیح الله " عبد الباقي "

سال: ۱۴۰۰ هـ.ش. ۱۴۴۳ هـ.ق.

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

برنامه ماستری تفسیر و

حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

جمع و بررسی احادیث صحاح سته و مسائید در ترک اتباع هوی

(پایان نامه ماستری)

محصل: عبدالباری " عزیزى "

استاد رهنما: دكتور فصیح الله " عبد الباقي "

سال: 1400 هـ ش. 1443 هـ

الله الرحمن الرحيم

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم عبدالباری ولد عبدالجلیل ID نمبر SH-MST-99-722 محصل دور ششم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: جمع و بررسی احادیث صحاح سته و مسانید در ترک اتباع هوی به روز پنجشنبه ۱۳/۷/۱۴۰۱ هـ ش موفقتاً دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) نمره بود (نمره به حروف) گردید.

موفقت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد شکرالله مخلص	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۳	دکتور فصیح الله عبدالباقی	استاد هیما ورنیس چلمه دفاع	

معاون علمی

امر بورده ماستری

خلاصه بحث

اتباع هوی عبارت از میلان نمودن نفس به چیزهای که الله متعال آنها را مباح ندانسته و از آن چیزها نفس لذت و اشتها ببرد و از طرف دیگر آن چیزها از جمله عیوب و نواقص اخلاقی شمرده شده و مخالف شریعت الهی باشند. اهمیت این تحقیق در آن است، که آگاهی از اتباع هوی انسان را به حقیقت و جوهریتش که از عالم ملکوت است، پی برده، از آثار نادرست اتباع هوی و عواقب آن واقف شده، خطر پیروی آن را به جامعه معرفی نموده، تا راه های مقابله با آن را بشناسیم. قلت تحقیق روی این موضوع، اهمیت آن و حل سوالات پیرامون آن از جمله اسباب اختیار این موضوع است. تحقیق حاضر از جمله تحقیق کتابخانه و با روش تحلیلی توصیفی می باشد.

آیات قرآن کریم، احادیث نبوی، اقوال صحابه و سخنان مفسرین و محدثین راجع به اتباع هوی، این را می رسانند که اتباع هوی یک عمل مذموم و خلاف اخلاق است. هوی دو قسم است، مذموم و محمود، ولی وقتی که هوی بشکل مطلق ذکر شود، به مذموم حمل می شود. اتباع هوی دارای اضرار اند، از جمله باعث فساد و تباهی آسمان ها، زمین و آنچه که در آسمانها و زمین است، می گردد، شخص را گمراه و منحرف می گرداند، اعمال صالحه را باطل می سازد، سبب تعطیل اوامر و ارتکاب نواهی می گردد. راه علاج از اتباع هوی زیاد است، از جمله: تحویل جهت و میل از شهوت حرام به شهوت حلال، تقویت اراده، محاسبه با نفس، به کثرت انجام دادن اعمال صالح و غیره می باشند.

صاحح سته: صحاح هر کتاب که مصنفش در آن جمع کردن احادیث صحیح را شرط گذاشته باشد، برابر است به آن شرط وفا کرده باشد و یاخیر، از جمله کتب که صاحب شان احادیث صحیح را جمع نموده و بشروط صحیح وفا کرده، صحیح البخاری و صحیح مسلم اند، اما از جمله کتب که صاحب شان جمع نمودن احادیث صحیح را شرط کرده، ولی به آن وفا نکرده، صحیح ابن خزیمه و صحیح ابن حبان اند. منظور از صحاح سته: 1- صحیح البخاری 2 - صحیح مسلم 3 - سنن نسائی 4 - سنن ابوداود 5 - سنن ترمذی 6 - سنن ابن ماجه می باشند. و منظور از مسانید هر کتابی که در آن روایت های هر صحابی بشکل مستقل و جدا جمع شده باشد، بدون نظر به موضوع که حدیث در آن تعلق و ارتباط می گیرد، مثل مسند امام أحمد بن حنبل. احادیث وارد در صحاح سته راجع به اتباع هوی، بدو بخش تقسیم نموده ام، احادیث وارده در صحیح البخاری و مسلم است، که راجع به اتباع هوی، جمعاً بیست و یک (21) حدیث گرد آورده ام، که هشت (8) آن متفق علیه، چهار (4) آن در صحیح البخاری و نه (9) حدیث آن در

صحیح مسلم است. بخش دوم احادیث وارده در سنن اربعه راجع به اتباع هوی را آورده ام، که با تلاش و تتبع جمعاً یازده (11) حدیث گرد آوردم. احادیث وارده در مسانید که راجع به اتباع هوی بودند، جمعاً دوازده حدیث پیدا نمودم. در اخیر باید گفت: مخالفت با اتباع هوی سبب رستگاری و کامیابی شخص گردیده، بهترین جهاد مبارزه با اتباع هوی بوده، اتباع هوی قلب را فاسد گردانده، محبت الله و پیامبر سبب دوری از اتباع هوی گشته، اتباع هوی سبب گمان های نادرست گشته، سبب عدم شناخت حق گردیده، انسان را گمراه ساخته، دخول به جهنم را لازم ساخته و از جنت پروردگار محروم می گرداند، به همین شکل اتباع هوی انسان را به حیوان نزدیک ساخته، سبب زلت و خواری شخص گشته، ظلم کردن را بر دیگران کثرت بخشیده، خوبی ها را از انسان گرفته و بسوی بدی حرکت می دهد و غیره.

کلید واژه ها: جمع و بررسی، احادیث نبوی، کتب صحاح سته، کتب مسانید، اتباع هوی.

فهرست مطالب

مقدمه.....

1

فصل اول

عمومیات

مبحث اول: تعریف اتباع، هوی و اتباع

هوی.....7

مطلب اول: تعریف لغوی و اصطلاحی

اتباع.....7

مطلب دوم: تعریف لغوی و اصطلاحی هوی و اتباع

هوی.....9

مبحث دوم: نهی از اتباع هوی و اسباب

آن.....13

مطلب اول: نهی از اتباع هوی در

قرآن.....13

مطلب دوم: نهی از اتباع هوی در احادیث

نبوی.....15

مطلب سوم: آثار صحابه و اقوال مفسرین در منع از اتباع

هوی.....18

مطلب چهارم: اقوال محدثین در منع از اتباع

هوی.....20

مطلب پنجم: اسباب اتباع

هوی.....23

مبحث سوم: اقسام اتباع هوی، مذمومیت، اضرار و راه های علاج

آن.....25

مطلب اول: اقسام اتباع

25.....هوی

26.....اول: هوی محمود

27.....دوم: هوی مذموم

مطلب دوم: مذمومیت اتباع

28.....هوی

الف: مذمومیت اتباع هوی عقلاً

28.....

ب: مذمومیت اتباع هوی

30.....نقلاً

ج: فوائد مخالفت از اتباع

31.....هوی

مطلب سوم: اضرار اتباع

32.....هوی

باعث فساد و تباهی می

32.....گردد

از حق منحرف گردیده و گمراه می

32.....شود

اعمال صالحه را باطل می

33.....سازد

اتباع هوی سبب تعطیل اوامر و ارتکاب نواهی می

گردد.....34

مطلب چهارم: راه های علاج از اتباع

هوی.....35

مبحث چهارم: معرفی صحاح سته و

مسانید.....41

مطلب اول: معرفی کتب صحاح

سته.....41

مطلب دوم: معرفی کتب

مسانید.....50

فصل دوم

جمع و بررسی احادیث صحاح سته در اتباع هوی

مبحث اول: جمع و بررسی احادیث صحیح البخاری و صحیح مسلم در اتباع

هوی.....52

مطلب اول: جمع و بررسی احادیث متفق علیه در اتباع

هوی.....52

حدیث اول و وجه استدلال

آن.....52

حدیث دوم و وجه استدلال

آن.....54

حدیث سوم و وجه استدلال

آن.....55

حدیث چهارم و وجه استدلال

آن..... 58

حدیث پنجم و وجه استدلال

آن..... 59

حدیث ششم و وجه استدلال

آن..... 60

حدیث هفتم و وجه استدلال

آن..... 62

حدیث هشتم و وجه استدلال

آن..... 63

مطلب دوم: جمع و بررسی احادیث صحیح البخاری در اتباع

هوی..... 64

حدیث اول و وجه استدلال

آن..... 64

حدیث دوم و وجه استدلال

آن..... 66

حدیث سوم و وجه استدلال

آن..... 67

حدیث چهارم و وجه استدلال

آن..... 68

مطلب سوم: جمع و بررسی احادیث صحیح مسلم در اتباع

هوی..... 69

حدیث اول و وجه استدلال

آن..... 69

حدیث دوم و وجه استدلال

آن..... 71

حدیث سوم و وجه استدلال

آن..... 72

حدیث چهارم و وجه استدلال

آن..... 74

حدیث پنجم و وجه استدلال

آن..... 75

حدیث ششم و وجه استدلال

آن..... 76

حدیث هفتم و وجه استدلال

آن..... 78

حدیث هشتم و وجه استدلال

آن..... 79

حدیث نهم و وجه استدلال

آن..... 79

مبحث دوم: جمع و بررسی احادیث سنن اربعه در اتباع

هوی..... 82

مطلب اول: جمع و بررسی احادیث که در سنن اربعه در اتباع هوی

اند..... 82

حدیث اول و وجه استدلال

آن..... 82

حدیث دوم و وجه استدلال

آن..... 83

حدیث سوم و وجه استدلال

آن..... 84

مطلب دوم: جمع و بررسی احادیث سنن الترمذی در اتباع

هوی..... 85

حدیث اول و وجه استدلال

آن..... 85

حدیث دوم و وجه استدلال

آن..... 86

حدیث سوم و وجه استدلال

آن..... 88

مطلب سوم: جمع و بررسی احادیث سنن ابی داود در اتباع

هوی..... 89

حدیث اول و وجه استدلال

آن..... 89

حدیث دوم و وجه استدلال

آن..... 90

حدیث سوم و وجه استدلال

آن..... 91

مطلب چهارم: جمع و بررسی احادیث سنن النسائی در اتباع

هوی.....92

حدیث اول و وجه استدلال

آن.....92

حدیث دوم و وجه استدلال

آن.....93

مطلب پنجم: جمع و بررسی حدیث سنن ابن ماجه در اتباع

هوی.....94

فصل سوم

جمع و بررسی احادیث مسانید در اتباع هوی.

مبحث اول: جمع و بررسی احادیث مسند الإمام أحمد بن حنبل و مسند الشهاب در اتباع

هوی.....96

مطلب اول: جمع و بررسی احادیث مسند الامام احمد بن حنبل در اتباع

هوی.....96

حدیث اول و وجه استدلال

آن.....96

حدیث دوم و وجه استدلال

آن.....97

حدیث سوم و وجه استدلال

آن.....95

مطلب دوم: جمع و بررسی حدیث مسند الشهاب در اتباع

هوی.....99

مبحث دوم: جمع و بررسی احادیث بقیه کتب مسانید در اتباع

هوی.....101

مطلب اول: جمع و بررسی حدیث مسند الشامیین در اتباع

هوی.....101

مطلب دوم: جمع و بررسی احادیث مسند البزار در اتباع

هوی.....103

حدیث اول و وجه استدلال

آن.....103

حدیث دوم و وجه استدلال

آن.....104

حدیث سوم و وجه استدلال

آن.....104

مطلب سوم: جمع و بررسی حدیث مسند أبي داود الطيالسي و مسند إسحاق بن راهويه در اتباع

هوی..105

مطلب چهارم: جمع و بررسی حدیث مسند الفاروق در اتباع هوی.....106

مطلب پنجم: جمع و بررسی حدیث مسند الدارمی در اتباع

هوی.....106

نتیجه گیری.....108

پیشنهادات.....

109

فهرست آیات قرآن

کریم.....111

فهرست احادیث

113.....نبوی

فهرست

116.....اعلام

فهرست منابع و

119.....مأخذ

نتیجه گیری

مهمترین نتایج که از این تحقیق بدست آمد، قرار ذیل اند:

- 1- نتیجه گرفتم که اتباع هوی از اموری است که الله متعال در قرآن کریم و پیامبر صلی الله علیه در سخنانش مذموم خوانده است، زیرا اتباع هوی با هدایتی که پیامبر صلی الله علیه وسلم از نزد الله متعال آورده است، تعارض دارد، پس اتباع هوی و هدایت دو راهی هستند که راه سوم نیست، یا راه ایمان و هدایت انتخاب گردد و یا راه گمراهی و هوا.
- 2- راجع به ذم اتباع هوی ده ها آیه در قرآن کریم و ده ها حدیث در کتب صحاح سته و مسانید وجود دارد و این دلالت بر بزرگی و خطرناک بودن این عمل می کند.
- 3- الله متعال بنده هایش را از اتباع هوی و اهل هوی که با شریعت و دینش در تعارض اند، تحذیر نموده است، زیرا پیروی کردن از هوی و اهل آن در هر زمان و مکان موجود است.
- 4- اتباع هوی آثار خطرناک دارد که حتی منجر به نابودی آسمانها، زمین و اهل آنها گردیده، همچنان پرده میان شخص و حق می گردد.
- 5- احادیث نبوی نشان می دهد که برای اتباع هوی مصادیق عملی زیاد در زندگی مردم است، که محدود به اتباع شهوت محرمه نمی گردد، بلکه اتباع هوی در امور عبادت، امور حلال و حرام، امور دآوری، قضاء و شهادت و سایر جوانب زندگی نیز داخل می گردد.
- 6- با تحقیق و بررسی راجع به اتباع هوی در احادیث نبوی، به این نتیجه رسیدیم که اهل کتاب – یهود و نصاری – بیشترین مردم بوده اند، که از هوای شان اتباع نموده اند و هم بعضی از مسلمانان بشکل مختلف و درجات متفاوت از هوای شان پیروی و اتباع نموده اند.
- 7- اتباع هوی عواقب خطرناک و وخیم را در دنیا و آخرت انسان در پی دارد.
- 8- بهترین راه بیرون رفت از اتباع هوی توبه و استغفار است.
- 9- هر انسان مکلف است که علاوه از خود، دیگران را نیز از اتباع هوی و شیطان تحذیر نماید و روش انبیاء را تعقیب نموده تا هم خود و هم دیگران را از هلاکت نجات دهد.
- 10- منع از اتباع هوی بهترین وظیفه ایمانی و رسالت انسانی است.
- 11- اتباع هوی در احادیث صحاح سته و مسانید نکوهش شده است.

پیشنهادات

برای اینکه مردم مسلمان افغانستان از اتباع هوی، اسباب آن، راهای خلاص و نجات از آن آگاهی بهتر و خوبتر حاصل نمایند و از طرف دیگر به راهای تقوی و پرهیزگاری و راهای کسب آن تمرکز کنند تا سعادت دنیا و آخرت را بدست آورند، موارد ذیل را پیشنهاد می‌کنم:

1- برای پوهنتون سلام که یک پوهنتون علمی و تحقیقی است، پیشنهاد می‌نمایم تا در این عرصه بازم تحقیقات بیشتر و بهتر انجام دهند و این تحقیقات را برای نسل جوان تقدیم نمایند تا با آگاهی از این موضوع، نسل جوان از یک طرف تمرکز شان را به راه مستقیم و مخالف با اتباع هوی نفس که فایده دینی و دنیوی دارند، نموده و از اتباع هوی که جزء فلاکت، بدبختی و رسوای در دنیا و آخرت دارد خود داری نمایند. بر این اساس موضوع را که من کار کردم، جمع و بررسی احادیث صحاح سته و مسانید در اتباع هوی بود و به شکل عام کار شده است، ولی عناوین دیگری است که بهتر است تا روی آنها هم به حیث منوگراف لیسانس و تیزس ماستری قرار گرفته و کار شوند، از جمله: 1- جمع و بررسی آیات قرآن کریم در اتباع هوی. 2- جمع و بررسی احادیث نبوی در اتباع شیطان. 3- احکام اتباع هوی و شیطان در احادیث نبوی. 4- عقوبات وارده راجع به اتباع هوی در قرآن کریم و احادیث نبوی. 5- اسباب اتباع هوی در قرآن کریم و احادیث نبوی. 6- آثار و اقوال صحابه و تابعین در اتباع هوی. 7- راهای علاج از اتباع هوی در قرآن کریم، احادیث نبوی و اقوال صحابه.

2- برای علمای کرام پیشنهاد می‌کنم تا سیستم آگاهی دهی شان را در رسانه های صوتی و تصویری روی این موضوع و سایر موضوعات که اضرار دینی و دنیوی دارند، بیشتر نمایند و از اهمیت و فضیلت راه راست و مستقیم که تضمین کننده امنیت، ایمان و آخرت انسان است، به مردم بازگو نمایند، در مقابل از اتباع هوی و شیطان که سبب ناکامی دنیا و آخرت انسان می‌گردد، مردم را هشدار دهند تا مردم در این قبال اصلاح گردند.

3- در اخیر برای تمام معلمین و اساتید محترم پیشنهاد می‌نمایم تا روی این موضوع در صنوف درسی شان حد اقل یکبار در هفته تمرکز نمایند و برای متعلمین و محصلین انگیزه هدایت و راه مستقیم را ایجاد نموده و انگیزه خودداری از اتباع هوی، شهوت و شیطان و غیره از اعمال سوء و مضر را از اذهان شان دور نمایند.

4- برای هر خواننده محترم که این رساله را می خواند، پیشنهاد می نمایم، تا بر هوی و شهواتش تمرکز نموده و از اتباع هوی نفسش را تحذیر و سرزنش نماید و خود را به راه مستقیم و راه و روش محمد صلی الله علیه وسلم عیار نماید.

5- از اینکه امروزه پدیده منفی اتباع هوی و شهوات، برای هر مسلمان پیشنهاد می نمایم تا در رساندن کار خیر از قبیل امر به معروف و نهی عنکر دیگران را یاری نموده و در هر جا و هر زمان مردم را از اتباع هوی و شهوات منع نماید و ایمانی شان را در این قبال ادا نمایند.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af